

NOVI LITURGIJSKI ČIMBENICI OBNOVLJENOG REDA POKORE

Dr. Vladimir ZAGORAC

Objavlivanjem REDA POKORE (2. prosinca 1973.) izvršen je jedan od zadataka što ih je sebi Crkva postavila na II. Vatikanskom saboru: obnova bitnih obreda bogoslužja, tj. otajstava. Sada se mogu pogledati i globalno ocijeniti postignuti rezultati toga višegodišnjeg rada. Mogu se uočiti i vrednovati pozitivni čimbenici obnovljenih obreda u sebi i u svojoj pastoralnoj primjenljivosti. Ali isto tako i nedostaci koji prate svako ljudsko djelo, pa tako i ovo.

Kritički pristup obnovljenim obredima otajstava mora prije svega polaziti od temeljnih načela po kojima je Sabor htio izvršiti obnovu bogoslužja. A njegova se logika jasno očituje u »Uredbi o svetom bogoslužju«. Ona u čl. 7—10. označuje bogoslužje kao Kristovo otkupiteljsko djelo, prisutno u vidljivim djelotvornim znakovima, u svom posvetiteljskom i bogoštovnom vidu; djelo u kojem Krist sebi pridružuje svoju zaručnicu Crkvu. Stoga kao djelo samoga Krista nadilazi sve druge djelatnosti Crkve, predstavlja vrhunac kojemu sve druge djelatnosti Crkve teže i u njemu dostižu svoj cilj. Razumljivo je stoga što čl. 14., gledajući u bogoslužju »prvo i nenadoknadivo vrelo iz kojega vjernici valja da crpe pravi kršćanski duh«, izjavljuje: »Majka Crkva želi da se vjernici privedu k onom punom, svjesnom i djelatnom sudjelovanju u liturgijskim obredima . . .«, te određuje: »U obnavljanju i gajenju svetog bogoslužja najviše treba nastojati oko toga punog i djelatnog sudjelovanja svega naroda«.

I tekstovi i obredi obnavljaju se u svrhu sudjelovanja: »Tom se obnovom tekstovi i obredi imaju tako srediti, da jasnije izraze one svetinje koje su u njima označene, pa da ih kršćanski narod, koliko je moguće, može lako razumjeti i kod njih sudjelovati punim, djelatnim i zajednici svojstvenim slavljem« (čl. 21.). Ili: »Neka se obredi odlikuju plemenitom jednostavnošću, neka budu kratki i jasni, neka izbjegavaju suvišna ponavljanja i neka budu prilagođeni shvaćanju vjernika tako da im općenito ne treba mnogo razjašnjenja« (čl. 34.). Pravom razumijevanju u svrhu sudjelovanja služi i uvođenje više čitanja Sv. pisma (čl. 24.). Prednost zajedničkog pred pojedinačnim slavljenjem — osobito mise i sakramenata — logična je posljedica naravi bogoslužja

kao djela čitave Crkve, te stoga doprinosi njegovom ispravnom shvaćanju u svrhu sudjelovanja (čl. 27.).

Kriterij dakle prosuđivanja obnovljenog bogoslužja u cjelini i u njegovim pojedinim čimbenicima jest: jasnoća znaka i mogućnost sudjelovanja. Jasnoća znaka kao izraz otkupiteljskog djela Božjega u Kristu i mogućnost sudjelovanja, tj. takav oblik slavljenja kojim se kršćanska zajednica lako uključuje u taj otkupiteljski čin, uprisućen u njemu.

Obnovljena Pokora kao da ne nailazi na ocjene s ovog gledišta. Interes i diskusija usredotočeni su često isključivo na pitanje pojedinačne odnosno općenite ispovijedi. I tu su stavovi nekada toliko oprečni, a važnost pitanja uveličana, da se čini, kako upravo tu sve stoji ili pada. A krutost — i s jedne i s druge strane — samo otežava trijezno razmišljanje razboritih pastoralaca i praktično provođenje pastoralnih smjernica, sadržanih u dokumentima.

Isto tako to predimenzionirano suprotstavljanje zasjenjuje teološko i liturgijsko bogatstvo obnovljenih obreda Pokore. Značaj priznanja grijeha i njegov konkretni oblik u otajstvu pomirenja sigurno predstavlja ozbiljno pitanje. I danas, u toku obnove, na mjestu je da se to pitanje sa svih strana osvijetli. Ni teologija, pa ni sama tridentinska definicija, nije stavila točke na to pitanje, bar ne onako kako se to katkada paušalno prikazuje. Tek posljednjih godina izdana su neka od vrela Tridentuskog sabora, koja pokazuju smisao pojedinih dijelova te definicije. Ali valja imati na umu da priznanje grijeha nije jedini čimbenik pomirenja nego predstavlja jedan vid kompleksnog liturgijskog znaka otajstva pomirenja te se u svojoj važnosti izjednačuje s drugim njegovim vidovima.

Povijest nas uistinu uči da se znak pomirbenog susreta Boga i čovjeka po Kristu u Crkvi sastojao od više čimbenika. Od njih jedni označuju Božju inicijativu u pomirenju, drugi čovjekov odgovor, čovjekovo prihvaćanje te Božje ponude, a drugi opet posredništvo Crkve u pomirenju. U svim oblicima pomirenja kroz povijest bitno su prisutni svi ti čimbenici. No pojedine epohe povijesti isticale su jedne od njih više od drugih, što je davalo pečat čitavom procesu pomirenja. Tako je prvo kršćansko tisućljeće stavljalno naglasak na javno vršenje pokorničkih djela, koja su za njih bila najbolji izvanjski izraz i dokaz iskrenog unutarnjeg obraćenja, što ga je izvršila u čovjeku grešniku milost Božja uz njegovu vjernu suradnju. Zaista je tešku pokoru tih stoljeća mogao prihvatiti samo čovjek kojemu je bilo iskreno stalno do pomirenja i povratka u zajednicu euharistije. Kada su razne zloporabe na tom području oslabile jasnoću veze između unutarnjeg obraćenja i izvanjskih djela pokore, okrenuo se interes kršćana ponovno prema bitnome, tj. prema iskrenom unutarnjem obraćenju i istakao novi njegov izvanjski izražaj. Tada se naime naglasak premješta s pokorničkih djela na priznanje grijeha s izrazom kajanja i odluke. Ali opet ne u sebi nego samo kao valjani izraz iskrenog obraćenja što ga je Bog izveo u čovjeku. Kao što su dakle nekada teška pokornička djela bila pred kršćanskom zajednicom najvažniji dokaz iskrenosti obraćenja, tako je sada tu iskrenost dokazivalo prije svega ponizno priznanje grijeha. Dapače, priznanje će se zbog poniženja što ga čovjek njime prihvaća smatrati

i najvažnijim dijelom zadovoljštine. Zato se odrješenje podjeljivalo odmah nakon priznanja, a preostala djela pokore vršila su se poslije. Prije naprotiv nije bilo odrješenja dok pokornik ne bi izvršio tih pokorničkih djela i time dao svjedočanstvo obraćenja i popravka.

Reformacija sa svim onim što se o sakramentu pokore u to doba raspravljalo, pokazuje da pojedinačno priznanje grijeha, taj nekada privilegirani izraz obraćenja, nije u tom smislu više uživalo općeg povjerenja među kršćanima. Tridentiski sabor je, braneći predajom naslijeđenu vjeru i disciplinu, potvrdio da se pojedinačna ispovijed ne protiviti volji Kristovoj te da ostaje zakoniti, predajom posvećeni oblik priznanja grijeha, neophodnog za pomirenje. Ostaje ipak sporno pitanje, da li je po nauci Sabora takova ispovijed jedini i prema tome u svakom slučaju nužni oblik priznanja grijeha. Povijesno-teološki kontekst toga vremena kao i tok saborskih rasprava više govori u prilog mišljenju da je pojedinačna ispovijed jedan od oblika priznanja grijeha u sakramentu pomirenja, koji prema tome ne isključuje i drugih oblika. »Normae pastorales« Svetog zbora za nauk vjere, izdane 1972. godine i svojim nazivom i svojom formulacijom — »unicus modus ordinarius« — upućuju na to da im je svrha pastoralno reguliranje sakramentalne discipline a ne doktrinarno raščišćavanje te problematike. Novi Red pokore samim uvođenjem oblika slavljenja s općom ispovijedi i zajedničkim odrješenjem (oblik C) i to s dosta širokom mogućnošću primjene, koja ovisi o sudu biskupa, no praktički više o pastoralnom prosuđivanju pojedinog svećenika, uvodi stvarno obred koji to mišljenje pretvara u pastoralnu praksu. Ne može zato biti kontradikcije između naučavanja Crkve i njezinog bogoslužja, nego i u ovom slučaju valja primijeniti načelo predaje: »Legem credendi lex statuat supplicandi«.

Valja ipak ponovno naglasiti, da ova rasprava ne smije biti jedino pitanje obnovljenog bogoslužja pomirenja. Ono doista, osim dosada isticanih čimbenika — kajanja, priznanja i zadovoljštine sa strane pokornika te odrješenja sa strane svećenika —, ističe i druge, isto tako važne komponente pomirenja, koje su dosada bile manje uočljive u samom obredu i manje isticane u teološkoj i katehetskoj obradi. A te komponente daju sakramentalnom znaku pomirenja njegovu potpunost i jasnoću, a time i veću razumljivost i mogućnost sudjelovanja u slavljenju. Očituju naime jasnije prvenstvo Božje inicijative u obraćenju, zajedničarski značaj pomirenja i Duha Svetoga kao počelo unutarnje obnove čovjeka. A to, shvaćeno i prihvaćeno, određuje i usmjeruje onaj temeljni stav čovjeka grešnika prema Bogu, ukorijenjuje ga u živu zajednicu koja ujedno i pomiruje i neprestano treba i moli pomirenje, a čini ga i osjetljivim na poticaje Duha, sile Božje, u njemu i u zajednici Crkve.

1. Riječ Božja u otajstvu pomirenja

Obnovljeni obred pomirenja traži u svim svojim oblicima naviještanje Božje riječi. Njezinu ulogu u pomirenju možemo ovako opisati:

a) Ona prije svega daje slavljenom otajstvu smisao i idejno usmjerenje. Svaki je liturgijski čin aktualiziranje povijesti spasenja, slavljenje cjelokupnog spasiteljskog djela Kristova, koje u znaku obreda biva

prisutno i djelatno. No kako otkupiteljsko bogatstvo povijesti spasenja, izraženo znakovima čovjekove povijesne egzistencije, obuhvaća različite vidove, to upravo riječ, sadržana u obredu, pokazuje, pod kojim se vidom sada slavi i aktualizira spasiteljska prisutnost djela Božjega u Kristu. To vrijedi i za sakramentalnu riječ u užem smislu, tj. lik sakramenta, i za cjelokupnu riječ Crkve u obredu, a pogotovo za Božju riječ, jer svaki sakramentalni znak samo je u čin i riječ Crkve pretočen navještaj. Riječi te je bez nje i neshvatljiv. Njenim se naviještanjem dakle obogaćuje sam bitni navještaj spasiteljskog otajstva, koji biva sakramentalnim obredom. Po njoj upravo sakrament pomirenja navješta vazmeno otajstvo Kristovo kao otajstvo pomirenja. Smrt i uskrsnuće Kristovo ukazuje se u njemu i kao uzrok i kao model svakog pomirenja. U njima su naime sadržani svi čimbenici pomirenja, u njima je dan put pomirenja, tako da svako pomirenje biva na sliku smrti i uskrsnuća Kristova.

b) Svako se pomirenje štoviše identificira s tim jednim i jedincim pomirenjem, biva u misterijskoj istovremenosti sa smrću i uskrsnućem Kristovim. Onaj čin pomirenja čovječanstva s Bogom, ostvaren u prijelazu Kristovu s ovoga svijeta k Ocu, kao čin Sina Božjega, koji u sebi sadržava element neprolaznoga, trajno uprisutnjivoga, biva ovim sakramentalnim činom Crkve posadašnjem: ova zajednica biva stvarno uključena u Kristovo djelo i prelazi s njim s ovoga svijeta k Ocu. A u tom prijelazu pomirenja djelotvorno sudjeluje naviještena riječ. Usmjerena k obredu, ona u njemu ostvaruje svoju spasiteljsku djelotvornost, koja joj je vlastita, postaje uistinu »riječ pomirenja« (2 Kor 5,19), riječ koja pomirenje navješta i ostvaruje.

c) Uz ova dva vida uloge riječi u pomirenju, koji su zajednički svim obredima, ona na poseban način u obredu pomirenja označuje i ostvaruje Božju inicijativu u njemu. Naše pomirenje ima svoj početak u Bogu. »Bog pokaza svoju ljubav prema nama time što je Krist, dok smo još bili grešnici, umro za nas« (Rim 5,8). To je vječna stvarnost, koja se očitovala u poslanju Riječi za naše pomirenje, a ponavlja se u svakom našem obredu pomirenja. I sada Bog po svome Sinu poziva na pomirenje, nudi pomirenje, a to upravo označuje njegova riječ u obredu pomirenja. Zato je uvođenje Božje riječi u taj obred veoma važno za sam znak pomirenja. Po njoj se naime očituje prvenstvo Božjega djela u pomirenju, silazni ili posvetiteljski momenat sakramentalnog čina: u svojoj riječi Bog silazi k nama, da nam on prvi pruži ruku pomirenja. A čini pokornika — kajanje, ispovijed i zadovoljština — naš su odgovor na Božji poziv, naše prihvaćanje božje ponude.

Uz ova se vidi, kolika je važnost riječi Božje u sakramentu pomirenja. Red pomirenja više pokornika je u svakom slučaju traži, jer bi bez nje bio nepotpun i neshvatljiv. No ni u Redu pomirenja pojedinih pokornika ne smijemo preko nje olako proći. Onaj »ad libitum« u naslovu čl. 43. Reda pokore ne smije prevladati nad važnošću Božje riječi u pomirenju, a pogotovo ne bi smio biti isprikom našoj komotnosti. Tako i onaj »pro oportunitate« istoga broja znači skup svih objektivnih pastoralnih momenata, koji u određenom slučaju dolaze u pitanje, a ne samo subjektivno raspoloženje službenika ili pokornika.

2. Zajednica Crkve u pomirenju

Važnost što je zajednica Crkve ima u pomirenju izvire iz njene sakramentalnosti. Odnos te sakramentalnosti Crkve i njezinog bogoslužja sv. Pavao ovako izražuje: »Nije li čaša blagoslovna što je blagoslivljamo zajedništvo s Krvlju Kristovom? Nije li kruh koji lomimo zajedništvo s tijelom Kristovim? Budući da je jedan kruh, svi smo mi jedno tijelo, premda smo mnogi, jer svi bivamo dionici jednoga kruha« (1 Kor 10, 16—17). Obredno blagovanje od jednoga kruha znak je međusobnog jedinstva vjernika u Kristu, izraženog od sv. Pavla slikom jednoga tijela, tijela Kristova. I pomirenje kršćana koji su nakon krštenja sagriješili, usmjereno uostalom k Euharistiji, ima svoj zajedničarski izraz. Pomirenje s Bogom nerazdruživo je naime od pomirenja s Crkvom. Koliko su međusobno povezani odnos čovjeka prema Bogu i odnos prema braći pokazuje sv. Ivan time što ljubav prema bratu čovjeku proglašuje jedinim istinitim i djelotvornim znakom poznavanja Boga, ljubavi i zajedništva s Bogom (1 Iv 4,7—12. 19—21; 3,10—16; Iv 15,9—13; 13,34—35). Čovjek kao slika Božja otkriva nam lice Božje i omogućuje nam da ga susretnemo. S druge strane »ljubav je od Boga« (1 Iv 4,7), a to znači da brata možemo zaista ljubiti samo ako smo sjeđinjeni s Bogom, od koga dolazi ljubav. Tu nauku izražuje novi Red pokore konkretno definiranjem solidarnosti ljudi u milosti i grijehu: ». . . po tajnovitom i dobrotivom otajstvu rasporedbe spasenja, ljudi su međusobno povezani nadnaravnom uzajamnošću: grijeh jednoga škodi drugima, kao što je i svetost jednoga drugima na dobrobit« (čl. 5). A na sakramenat pomirenja primjenjuje je riječima: »U sakramentu pokore vjernici primaju od Božjeg milosrđa oprost uvrede Bogu učinjene i ujedno se pomiruju s Crkvom, koju su svojim grijesima ranili, i koja u njihovu obraćenju sudjeluje ljubavlju, primjerom i molitvom« (čl. 4). Teolozi idu u tumačenju tih dvaju pomirenja još dalje: drže da je pomirenje s Crkvom znak, izvanjsko djelotvorno očitovanje pomirenja s Bogom. Drugim riječima: pomirenje s Crkvom je sakramenat pomirenja s Bogom.

Odras takovog shvaćanja nalazimo i u samom obredu pomirenja kroz povijest. Tako zvana »klasična pokora«, čije obrede i obrasce nalazimo u rimskim liturgijskim knjigama VI—VIII st. i kasnije, poznavala je obredno istjerivanje pokornika iz crkve. To je bio izvanjski znak onoga nevidljivoga duhovnoga prekida što je grijehom već nastao između Boga i grešnika a time i između zajednice i grešnika. Isto tako se samo pomirenje sastojalo u ponovnom uvođenju pokornika u crkvu, u okupljenu zajednicu vjernika. To je uvođenje imalo karakter pomirenja sa zajednicom i pomirenja s Bogom. Vidi se to i iz teksta govora, kojim je đakon u ime pokornika molio pomirenje od pape: »Povećavamo se brojem onih što se preporučaju (krštenici), rastemo po onima što se vraćaju (tj. pokornicima koji su već pripadali zajednici) . . . Iscijeli, apostolski prvosvećenice, u njemu . . . što god je davao rastrgao i pokvario te po zaslugama i zaštiti svojih molitava mielošću božanskog pomirenja približi čovjeka Bogu«. A molitva prvosvećenika kaže: ». . . da se postigavši oproštenje onoga što je počinio, neoštećen vrati tvojoj svetoj Crkvi, od čijeg je zajedništva grijehom odlutao . . . da tvoja crkva

ne izgubi nijednog uda svoga tijela«. No isti red moli i ovo: »da ga nikakva bezakonja ne odjeljuju od tebe nego da trajno pristaje uza te kao Gospodina« (Sacramentarium Gelasianum, 353—368). Crkva je bila svijesna svoje važne uloge u pomirenju pokornika. Evo kako Tertulijan tumači odnos zajednice i pokornika: »Tijelo ne može ostati neosjetljivo i ne osjećati nesreće jednog dijela sebe samoga. Čitavo osjeća od toga bol i zato traži lijek. Gdje su jedan ili dva vjernika tamo je Crkva, a Crkva se poistovjećuje s Gospodinom. Kad dakle ti pružáš ruku prema koljenima svoje braće, ti dotičeš Krista, ti grliš Krista, ti moliš Krista. A kada tvoja braća sa svoje strane liju suze nad tobom, Krist moli za te svog Oca, a ono što Sin traži, lako se dobiva« (De Poenitentia).

Tekstovi pokazuju izvorno shvaćanje Crkve: dva su čimbenika pomirenja, pomirenje s Crkvom i pomirenje s Bogom. Prvo je i vidljivo obrednim pristupanjem zajednici te stoga može služiti kao izvanjski znak pomirenja s Bogom.

I u dosadašnjem obliku pomirenja ta je zadaća crkvene zajednice bitno prisutna. Teškim grijehom pojedinac se odjeljuje od zajednice Euharistije — ne sudjeluje u vrhovnom obrednom izrazu zajedništva, blagovanju od jednoga kruha. A njegovo pomirenje također je u zajednici i po zajednici. Ispovjednik biva jurisdikcijom uključen u određenu zajednicu i u njoj dobiva službu pomirivanja onih za koje je ustanovio da su pokazali znakove obraćenja. No, kako vidimo, da bismo došli do te uloge zajednice, potrebna nam je složena logička konstrukcija. A sama ta stvarnost se u obredu malo očituje.

Obnovljeni obred pomirenja vodi mnogo više računa o značenju zajednice u slavljenju. On doduše donosi tri reda pomirenja ovim redom: Red pomirenja pojedinih pokornika, Red pomirenja više pokornika . . . , Red pomirenja više pokornika . . . Po tome bi moglo izgledati kao da pojedinačno slavljenje ima prednost. Ipak već po općoj odredbi liturgijske konstitucije »sacrosanctum concilium« to se ne smije tako tumačiti. Ona naime određuje: »Kad god obredi prema svojoj vlastitoj naravi traže zajedničko slavljenje, sa skupljanjem i aktivnim sudjelovanjem vjernika, neka se naglasi da mu se ima dati prednost, koliko je moguće, pred pojedinačnim i nekako zasebnim« (čl. 27). A pomirenje takovo zajedničko slavljenje, kako smo vidjeli, zaista traži. Nakane obnove mnogo su bolje ostvarene u Redu pomirenja više pokornika s pojedinačnom ispovijedi i odrješenjem, jer on sjedinjuje i zajedničarski značaj pomirenja i tradicijom ustaljenu potrebu pojedinačnog ispovijedanja grijeha. Zato on predstavlja među tri predložena reda onaj red — model, koji bi u praksi morao nalaziti najčešću, upravo redovitu primjenu. I sam Red pokore traži takovo slavljenje pomirenja »kad se skupi više pokornika za sakramentalno pomirenje«, jer »zajedničko slavlje jasnije očituje eklezijalni značaj pokore« (čl. 22).

Gornja konstatacija o redu — modelu kao i tvrdnja Reda pokore da »sva Crkva, kao svećenički narod, djeluje u samom djelu pomirenja koje joj je od Gospodina povjereno . . .«, a to čini i »po službi koju je Krist povjerio Apostolima i njihovim nasljednicima« (čl. 8) pokazuje da se ide za tim kako bi uloga čitave crkvene zajednice, hijerarhijski

raspoređene, došla u samom obredu opet jasno do izražaja. A time je također sam izvanjski znak slavljenja uvelike obogaćen: jasnije izražuje smisao pomirenja i omogućuje da čitava zajednica aktivno sudjeluje u njegovu slavljenju.

3. Hvalbeno ispovijedanje Božjega milosrđa

Novi Red pokore predviđa u sva tri oblika sakramenta pomirenja proglašavanje hvale ili ispovijedanje Božjega milosrđa. To odgovara načinu djelovanja Duha Svetoga u Božjem djelu spasenja, kako nam on izlazi iz mnogih mjesta Svetog pisma. Duh Sveti ima u djelu spasenja dvostruku ulogu: on ostvaruje silazak Božji k nama po utjelovljenju Sina Božjega i po ostvarenju utjelovljenja u mesijanskoj službi Isusa Krista. Duh je izričito naveden kao pokretač i jednog i drugog. Ali on se očituje i kao pokretač našega uzdizanja k Bogu. I Evanđelja, osobito Lukino, i Djela apostolska pripisuju nadahnuću Duha hvalbeno naviještanje mesijanskog spasenja od ljudi koji dolaze u dodir s njegovom porukom i njegovom silom. I sama Kristova hvala radi sile spasenja pripisuje se nadahnuću Duha Svetoga (Lk 10,21). I ushićenje naroda prilikom Kristovih čudesa, a tako i Zaharijina, Simeonova i Elizabetina pjesma hvale kao i karizmatičke pojave hvaljenja Boga i prorokovanja u propovijedanju Apostola. I naš pomirbeni susret s Bogom po Kristu biva u Duhu Svetome. To jasno pokazuje odrješenje i svojim tekstom i gestom polaganja ruku kao eminentnom gestom davanja Duha. Posve je dakle logično da i ovaj spasenjski susret Boga i njegova naroda ima sve komponente što ih ti susreti pokazuju u povijesti spasenja, tj. da nakon molitve odrješenja s izričitim povijesno-raspoređenim smislom, koja pokazuje da se i u ovom pomirenju nastavljaju ti isti i istovjetni spasenjski susreti, nakon polaganja ruku koje otkriva da je Duh Božji ovdje na djelu, uslijedi na poticaj Duha pjesma hvale, hvalbeno naviještanje velikih Božjih djela. Novi obred pomirenja slijedi u tome logiku spasenjskih djela Božjih i želi pomirenoj zajednici omogućiti da izrazi svoje udivljenje pred Božjim djelima i doživljenu radost pomirenja. To traži da izraz zajednice u tom momentu bude pjesma ili molitva hvale u biblijskom smislu, tj. takova koja se sastoji u hvalbenom ispovijedanju velikih djela Božjih.

Sakrament pomirenja kao redoviti put povratka u zajednicu euharistije za one koji su iz nje zbog teških grijeha isključeni, bitno je usmjeren na euharistiju. Zato i ovo ispovijedanje Božjeg milosrđa ima euharistijski značaj, formalno i stvarno. Formalno zato što ima oblik »euharistije«, a stvarno zato što je izraz radosti zbog ponovnog ulaska na gozbu koju Otac priređuje svom Sinu kao predokus eshatološke gozbe Kraljevstva. Ono će svoj ovozemaljski vrhunac i postići u hvali euharistije, a potpuni u nebeskoj hvali slavne Crkve. Time se pomirbeno slavlje još više očituje kao događaj eshatološkog smisla.

Ako bismo ove čimbenike htjeli uklopiti u nacrt cijelog obnovljenog reda pomirenja s oznakom njegovih sastavnih dijelova i teološkim značenjem tih dijelova, onda bi taj nacrt ukratko izgledao ovako:

Uvodni obredi (pjesma, susret, pozdrav) označuju *konstituiranje zajednice*: skupljanje, međusobno prihvaćanje, svijest sakramentalnog značaja zajednice i radost zbog ljudskog susreta koji je uzdignut na znak spasiteljske prisutnosti Božje.

Naviještanje Božje riječi (čitanja, psalam, homilija, razmišljanje u šutnji, ispitivanje savjesti) označuje *Božji poziv na pomirenje i početni čovjekov odgovor*: slušanje Božje riječi i promatranje s jedne strane njegove ljubavi a s druge strane svoje grešnosti.

Obred pomirenja (opća ispovijed, litanjska molitva, Gospodnja molitva, pojedinačna ispovijed, odrješenje) označuje *obraćenje i pomirenje s Bogom i sa zajednicom*: priznanje grešnosti, izraz kajanja, molitva za pomirenje s Bogom i sa zajednicom, molba za posredovanje zajednice u pomirenju, prihvaćanje zadovoljštine i sredstava za novi život, obznana i podjeljivanje pomirenja.

Iskazivanje hvale za Božje milosrđe (psalam ili himan, zaključna molitva hvale) *izraz je radosti pomirenja* u obliku hvaljenja Božjega milosrđa, što ga *Duh Sveti pobuđuje* u srcima pomirenih.

Završni obred (blagoslov i otpuštanje) označuje *početak novoga života u miru s Bogom i braćom*.

Konkretna obnova pastoralne prakse na području pomirenja traži od svih pastoralnih radnika ozbiljne napore, kako bi svoje zajednice odgojili za shvaćanje i prihvaćanje ovog duhovnog bogatstva što ga obnovljeni obred sadrži. Uvođenjem samo novog obrasca odrješenja, pa i uvođenjem kojeg čitanja Svetog pisma u obred pomirenja, ne bi se sama po sebi ostvarila obnova. Samo zajednica koja poznaje pravo značenje pomirbenog dijaloga s Bogom moći će u novom obredu prepoznati prikladniji put pomirenja i s radošću ga prihvatiti.

IZABRANA LITERATURA

L. ALESSIO, Das Gebet für die Sünder. Ueber die Teilnahme der Gemeinde am Bussakrament, u *Liturgisches Jahrbuch* 22 (1972) 3/4, 196—209; Z. ALSZEGHY, La riforma della penitenza ecclesiale, u *La Civiltà Cattolica* 125/1 (1974) 544—554; K. J. BECKER, Die Notwendigkeit des vollständigen Bekenntnisses in der Beichte nach dem Konzil von Trient, u *Theologie und Philosophie* 47 (1972) 2, 229—244; A. CARIDEO, Analisi teologica e celebrativa del nuovo «Ordo Paenitentiae», u *Rivista liturgica* LXII (1975) 48—74; A. DUVAL, Le concile de Trente et la confession, u *La Maison Dieu* 118 (1974) 131—180; P. - M. GY, Les bases de la pénitence moderne, u *La Maison Dieu* 117 (1974) 63—85; H. JEDIN, La nécessité de la confession privée selon le Concile de Trente, u *La Maison Dieu* 104 (1970) 87—115; P. JOUNEL, La liturgie de la réconciliation, u *La Maison Dieu* 117 (1974) 7—37; W. KASPER, Confession hors du confessionnal?, u *Concilium* 24 (1967) 35—44; E. LODI, La penitenza sacramentale nelle prospettive del documento della S. Congregazione della fede; u *Rivista di pastorale liturgica* 10 (1972) 6, 375—384; A. DI MARINO, Rinnovamento e continuità del Sacramento della riconciliazione, u *Rassegna di Teologia* 15/3 (1974) 219—225; G. MOIOLI, Il nuovo «Ordo Paenitentiae» nella storia della prassi penitenziale cristiana e della sua teologia, u *Rivista liturgica* LXII (1975) 48—74; Valore e attualità del Sacramento della penitenza. *Convegno di aggiornamento per Sacerdoti e per Educatori*. Roma, Facoltà Teologica della Università Pontificia Salesiana 1—4 novembre 1973, a cura di G. PIANAZZI e A. M. TRIACCA, Zürich 1974; K. RAHNER, Bussandacht und Einzelbeichte. Anmerkungen zum römischen Erlass über das Bussakrament, u *Stimmen der Zeit* 97 (1972) 12, 363—372; LA PENITENZA, Dottrina, Storia, Catechesi e Pastorale (Quaderni di Rivista Liturgica n. 9), Torino 1967; J. RAMOS - REGIDOR, Il sacramento della penitenza. Riflessione teologica biblico-storico-pastorale alla luce del Vaticano II, Torino 1972; C. VOGEL, Il peccatore e la penitenza nella chiesa antica, Torino 1967; ID., Il peccatore e la penitenza nel medioevo, Torino 1970.

SUMMARIUM

Tria sunt praesertim momenta novi ORDINIS POENITENTIAE quae celebrationem reconciliationis liturgicae ditiozem reddunt:

Verbi Dei annuntiatio significat et efficit divinam invitationem ad reconciliationem; annuntiat unicum actum reconciliationis generis humani in morte et resurrectione Iesu Christi; efficaciterque hominem ad Deum convertit.

Celebrationes communitariae reconciliationis (Ordo B et C) reafirmant partem communitatis ecclesiae in reconciliatione, quae in forma praecedenti quasi totaliter defuit.

Confessio misericordiae Dei manifestat exultationem in Spiritu Sancto reconciliatorum propter laetam admissionem cenae Agni tamquam praegustationi status definitivi communitatis eschatologicae.

His tribus elementis novus ORDO POENITENTIAE intentiones Concilii Vaticani II assequi conatur: ut ritus et formulae naturam et effectum huius sacramenti clarius exprimat omnique populo christiano participationem actuosam in eius celebratione faciliorem reddant.